

Lietuvių gimtoji kalba

I DALIS

Teksto rašymo užduotys

2007 m. spalio 12 d.

Trukmė – 3 val. (180 min.)

TEKSTO RAŠYMO UŽDUOTYS

Pasirinkite vieną rašymo užduotį iš **A** arba **B** dalies ir ją atlikite.

A dalis. Samprotaujamasis rašinys

1. Parašykite 450 – 500 žodžių samprotaujamąjį rašinį tema „**Ką reiškia būti laisvu žmogumi?**“

- Rašydami savo teiginius grįskite ne tik asmeniniu patyrimu, visuomenės gyvenimo pavyzdžiais, bet ir kultūriniais kontekstais.
- Pagrįsdami savo požiūrį pristatykite ir kitas galimas laisvės sampratas.

Rašydami rašinį galite remtis žemiau pateiktomis mintimis.

„... Mes gyvename laikais, kai reikia drąsos būti laisvu žmogumi. Mes gyvename laisvoje visuomenėje. Kartais labai priklausome nuo mados, stiliaus, gyvenimo būdo. Platonas yra palikęs vieną mintį visiems žmonėms pamąstyti: „Aš nežinau kelio į sėkmę, bet žinau vieną kelią į tikrą nesėkmę, tikrą nelaimę – tai noras įtikti kitiems.““ (J. Ivanauskas, vyskupas)

„... Informacinė visuomenė tampa kaip niekada anksčiau laisva. Jos nariams atsiveria nauja laisvė nevaržomai ugdyti save, tobulinti, nuolat kelti kvalifikaciją. Tačiau tiek informacinės, tiek apskritai visuomenės laisvė būtinai susijusi su jos narių atsakomybe. Atsakomybės „kiekis“ tiesiog proporcingas laisvės „kiekiui.““ (A. Misevičius, mokslų daktaras)

„... Ar nėra taip, kad laisvė iš mūsų gyvenimo traukiasi todėl, kad sąmoningai mėginame kažkaip apeiti krikščionišką mokymą apie žmogų ir jo padėtį pasaulyje? O šis mokymas skelbia, kad žmogus yra laisvas pasirinkti, kuo jis nori būti – oria ir net sunkiausiomis akimirkomis padorumo ir savigarbos neprarandančia būtybe ar bandos gyvuliu, kurio vienintelis rūpestis – prasimaitinti bet kuria kaina.“ (V. Radžvilas, filosofas)

2. Parašykite 450 – 500 žodžių samprotaujamąjį rašinį tema „**Ar iš tiesų mūsų laikų žmonėms praeitis tapo nereikšminga?**“

- Rašydami savo teiginius grįskite ne tik asmeniniu patyrimu, visuomenės gyvenimo pavyzdžiais, bet ir kultūriniais kontekstais.

Rašydami rašinį galite remtis žemiau pateiktomis mintimis.

„... Nors tradicijos žymi erdvę, kurios ribų bendruomenės nariai privalo neperžengti, toje erdvėje galima rasti įvairių kelių ir vietos skverbtis gilyn. Nauji atradimai, kurie praplečia ribas ar jas naujai perbraižo, paprastai pasisavina ką nors iš to, kas jau egzistavo anksčiau.“ (N. Z. Davis, istorikė)

„Šiuolaikinė oficialioji kritika: minėtinos datos ir pomirtiniai jubiliejai. Gyvajai kultūrai, vykstančiai čia ir dabar, tiesiog nebėra laiko. Gyvename ne kultūroje, o kultūros muziejuje.“

Kultūros paveldas (deja) nieko negarantuoja šiandienai.“ (G. Grajauskas, poetas)

„... Atminties funkcija yra ne tik išsaugoti informaciją, bet ir ją filtruoti. Kultūra taip pat yra informacijos atrinkimo ir išsaugojimo procesas, kurio dėka mes žinome, kas buvo Hitleris, bet neturime supratimo, kokios spalvos jis buvo apsimovęs kojines tą dieną, kai nusižudė bunkeryje.“ (U. Eko, rašytojas)

B dalis. Teksto interpretacija

1 TEKSTAS

Kristijonas Donelaitis

Metai

(ištrauka iš „Rudens gėrybių“)

„Tai jau vis tiesa,- švepluodams ištare Bužas;-
 Žinom juk visi, kaip mes nuoginteli gemam,
 Taip didžiausias pons, kaip mes, vyžoti nabagai,
 Ciesorius taip jau, kaip jo skaroti padonai¹;
 Ubags taip, kaip pons kytriausias, užgema glūpas,
 Ir taip viens, kaip kits, iš papo moterų siurbia.
 Pons šilkuos, o būrs šiauduos verkšlen pasislėpęs,
 Ik abu po to protingai pradeda mislyt.
 Būriui taip, kaip ir ponaičiui, kad susiderkia,
 Reik su marškonio sklypu pasturgalį šluostyt
 Ir jo vystyklus bjaurius su vandeniu plauti.
 Ak, nepadyvyk man dėl tokio dyvino žodžio;
 Juk žinai, kad vis tiesa, ką čia suvapėjom.

Taip kiekviens žmogus vargingai pradeda žioptert,
 Kad jis iš tamsos į svieto ritasi šviesą
 Ir po tam lopšyį sapnuodams šaukia pagalbos;
 Viens taip jau, kaip kits, užgimdams užgema blogas.
 Kad ponaičius į garbingą patalą deda,
 O būrus prastus į tamsų pašalį kiša
 Ar suvystytus ant menko padeda demblio,
 Kiek jie, mislyk tikt, sau patys atneša lobių?
 Ponų dar nei viens su kardu negimė sviete,
 O tarp būrų vėl nei viens sau n'atnešė žagrę
 Ar akėčioms padarynes² ar negelį³ grėbliui.
 Pons didžios giminės, tarp būrų vis pasipūtęs,
 Nei lašinių taukai ant šilto vandens plaukia;
 Bet nabagėlis būrs mučę⁴ nuvožęs,
 Dėl jo žaibo lėts pas šaltą kakalį dreba
 Ar iš tolo kloniojas didei pasilenkęs.
 Bet jau taip kožnam Dievs vietą mandagiai taikė,
 Kad viens kaip baisus kunigaikštis skiauterę rodo,
 O kits per purvus klampodams mėžinį rauso.

Rods yr daug žioplių, kurie nabagėlių būrą
 Iš nelabos širdies per paiką drimelį laiko,
 O štai patys juk daug syk kaip drimeliai elgias.
 Kas tokiems išdykėliams gardžiai pasivalgyt
 Ir prisisurbt saldžiai pelnytų reikalą kožną,
 Kas dirvas užartų, sėtų bei nuvalytų,
 Kas grūdėlius iškultų ir parduot nuvažiuotų,
 Kad nei Lauro, nei dosningo Krizo nebūtų?
 Žinom juk, kaip kožnas pons su savo namiškais,
 Rudenyj duonos ir gardžių pyragų netekęs,
 Būriui iš bėdos į ranką pinigą bruka
 Irgi beglostydams jį maldo, kad susimiltų.
 O štai tuo paskui, kaip didis pons įsirėmęs
 Irgi nesvietiškai darkydams, vargina biedžių
 Ar besišypsodams jo prastą niekina namą.“

Donelaitis K. Raštai, V. 1977, P 195-197.

¹ Padonai – pavaldiniai.

² Padarynė – padargas.

³ Negelis – grėbliadantis.

⁴ Mučė – kepurė.

2 TEKSTAS

Vincas Mykolaitis-Putinas

Altorių šešėly

(ištrauka)

Kai jau baigiantis kalboms ir energijai pakrikę svečiai stovinėjo seklyčioj pasieniais, Liudas ir Liucė netyčiomis pasijuto vienu du tarpdury į sodą.

– Palydėk mane, Pavasarėli, – prašė ji, – aš, rodos, pakalnėj ant suoloelio užmiršau savo skarą.

Jiedu greit spruko pro dureles ir staiga sustojo, sužavėti nakties gražumo.

Bet kas nėra gėrėjęsis ankstyvo rudens mėnesienomis ir kas nepažįsta šitų stebuklingų naktų, kai „aukštai dangus, šviesios žvaigždės, didelės ir mažos“ ir šviesus kelias berneliui joti pas mergelę, kaip sako liaudies daina. Daina, tiesa, nemini mėnulio, o tūlas gudruolis jį mėgsta pašiepti... Bet ar būtų be jo tas šviesus kelias, tas minkštas dangaus balzganumas, tas laukų ir miškų peizažas, pridengtas smulkiausio švelnumo sidabro dulkelių? Ar būtų tie sodrūs sodo medžių šešėliai, ar būtų ta rimtis ir liūdesys, kuris sujaukina jus ligi širdies gilumos?

– Viešpatie, kas per gražumas! – sušuko ji, netyčiomis pagaudama Vasario ranką.

– Nuo Aušrakalnio dar gražiau, – tarė jis svajodamas.

Valandėlę pastovėję, leidosi jiedu takeliu žemyn, ieškodami jos skaros. Rado ją ant suoloelio aikštelėje, kurios pačiame vidury kabojo tas stebukladarys mėnulis.

– Apsupk mane, Pavasarėli, – vos girdimai paprašė.

Jis apsupo ir stebėjosi jos veido baltumu ir jos akių ypatinga šviesa. Ji nutvėrė abi jo rankas ir žengė porą žingsnių atgal. Jis nusigando, kad ji neparpultų, bet ji atsirėmė į obelį ir pritraukė jį prie savęs. Prisišlaudusi ji apsikniaubė veidu ant jo peties, ir jos kvapūs plaukai kuteno jam veidą ir lūpas. Paskui ji pakėlė galvą ir žiūrėjo jam į akis tokiu keistu žvilgsniu, kokio jis dar niekad nebuvo matęs. Ji buvo taip arti, kad jis jautė jos kelius, visą jos kūną ir veido šilumą. Ir visa tai, kas kitam būtų uždegę kraują ir aptemdę sąmonę, Vasarį atšaldė ir prablaivino. Tas fiziškas jo idealizuojamos mergelės artumas, tas jos susijaudinimas, tas pabučiuoti galėjimas buvo nepakeliamas jo klierikiškam drovumui ir kuklumui. Jis nuėmė jos ranką nuo savo peties, pakėlė nukritusią skarą, apgobė jos pečius ir tyliai pavadino:

– Panele Liuce, eime jau.

Ji pagavo jo ranką, prispaudė ją prie savo kaktos ir degančių skruostų, paskui atmesdama papurtė galvą, tarsi nusikratydama koku įkyriu dalyku, ir žengė takeliu į viršų. Ant kalnelio netoli durų ji stabtelėjo, padavė jam ranką ir tarsi atsisveikindama tarė:

– Būk tamsta kunigu, Pavasarėli. Tamsta būsi geras kunigas.

Ir, palikusi jį bestovintį vietoje, greitai įbėgo į trobą.

Mykolaitis-Putinas V. Altorių šešėly. V. 1988, P. 129.

3 TEKSTAS

Vincas Krėvė

Skirgaila
(ištrauka)

Ona Duonutė (*liovusi verpti ir sudėjusi rankas ant kelių*). Kunigaikšti, nejaugi tu nori prievarta mane čia laikyti?

Skirgaila Ne, bet tu pati pasiliksi čia, kol aš to noriu.

Ona Duonutė (*atsistojusi, drąsiai*). Tu užmiršti, Lietuvos valdove, kad aš turiu galingus užtarėjus! Jie neleis tau mane skriausti. Brolis tavo, lenkų karalius Jogaila, galingas! Jis ir Mozūrų žemės kunigaikštis – sugebės mane apginti nuo tavo prievartos.

Skirgaila (*irgi atsistodamas*). Gerai, kad tu nesisieloji ir drąsiai kalbi. Aš mėgstu drąsius, ir todėl tu man dar labiau patinki. (*Atsirėmęs rankom į skobnis*) Kadangi savųjų tarpe nesuradai sau tinkamo vyro, svetimajam gi aš tavęs neatiduosiu, tai mano žmona tu būsi.

Ona Duonutė Tavo žmona? (*Išdidžiai*) Aš ne vergė tavo, nors kalinė. Būsiu to, kam esu pasižadėjusi. Bet tavo žmona (*neigiamai kraipydama galvą, tvirtai*) niekadosi!..

Skirgaila (*tvirtai*). Kas man darbo, kad jau esi kam žadėjusi! Aš myliu Lietuvą ir skaldyti ją dalimis niekam neleisiu, nei tau, nei broliui Jogailai, nei Kęstučio sūniui! Jeigu žinotau, kad jie geriau sugebės jos garbę išlaikyti, aš užleistau jiems savo vietą. (*Nuleidęs galvą, iš paniūrų pažvelgęs į kunigaikštystę*) Bet kol aš to nežinau, aš niekam neužleisiu čia nei vienos pėdos. Aš ko gero noriu tiems, kurie čia gyvena, ir siekiu jo, kaip moku.

Ona Duonutė (*atsisėsdama vėl*). Jei tu visiems nori gero, kodėl gamini man nelaimę visam amžiui? Ar aš tau esu kada pikta padariusi? (*Ramiai ir išdidžiai*) Pasilik sau Lydos valstiją, tik leisk mane pas mano sužadėtinį.

Skirgaila Kad jis, gavęs tave, pareikalautų Lietuvoje dalies kaipto tavo kraičio? Ne, to niekuomet nebus. (*Eidamas išilgai kambario*) Tu būsi mano žmona ir todėl, kad tu ir tavo globėjai to nenori. Žinok, kad šitas namas – tavo namas, ir kito nebeturėsi. (*Priėjęs prie durų susilaiko ir, kumščiu pasmakrę parėmęs, stovi*)

Ona Duonutė Dieve tu mano brangusis, kam gi aš patekau į rankas?

Skirgaila (*atsigręždamas į ją*) Lietuvos kunigaikščiui, kuriam šalies likimas rūpi daugiau, negu tavo laimė.

Ona Duonutė (*sudėjus rankas, maldaujamai*). Kunigaikšti, juk aš našlaitė esu. Nejaugi mane skriausi? Pasigailėk manęs, ir pasigailės tavęs gailestingasis Dievas sunkioje valandoje.

Skirgaila Aš netikiu tavo Dievo gailestingumu ir niekuomet jo nepanorėsiu. Visas vargas, kuris ištiko mūsų kraštą, nuo jo pareina. Jis pavydus ir nuolat kovoja su kitais dievais, ir todėl per jį nėra žmonėms gyvenimo ant žemės. Kol apie jį nebuvo girdėti pas mus, gera buvo mūsų šaly. Taip sako mūsų dainos ir senų amžių padavimai. (*Prieina į skobnis, atsisėda ant suolo ir, barbūdamas pirštais į stalą, niauriai*) Gaila, kad aš ne dievas ir negaliu su juo kalaviju susiremti: lengviau tuomet gyventų žmonės pasauly.

Ona Duonutė (*sumojus rankom*). Dabar aš matau, kad esu pražuvusi. (*Pro ašaras*) Teprablaivina tave Viešpats Dievas ir suteikia tavo širdžiai paguodos. (*Uždengia rankom veidą ir verkia sriūbaudama*) Pasigailėk savo sielos ir manęs, kunigaikšti!..

Krėvė V. Skirgaila. V. 1995, P. 53-54.